

дотримання їх робить можливим реалізацію справедливості та збереження самої системи.

11. Дані концепції виходять із спільних передумов, якими є свобода людини, яка розуміється як раціональна активна істота, що здатна бути морально зобов'язаною і нести моральну відповідальність. Засади права у цих авторів тісно пов'язані із поняттям раціональності та справедливості (моральності). Визначальним також є принцип взаємності, що лежить в основі принципів справедливості і є передумовою самих засад права.

References

- [1] Гаск Ф. А. «Конституція свободи»,
[2] Гаск Ф.А. «Право, законодавство та свобода: нове викладення широких принципів справедливості та політичної економії»,
[3] Гегель Г.В.Ф. «Філософія права»,
[4] Дворкін Р. «Серйозний погляд на права»,
[5] Кельзен Г. «Чисте правознавство»,
[6] Нерсесянц В.С. «Право – математика свободи»,
[7] Нерсесянц В.С. «Філософія права лібертарно – юридическая концепція»,
[8] Петражицкий Л.И. «Теория права и государства в связи с теорией нравственности»,
[9] Ролз Джон «Теорія справедливості»,
[10] Таманага Б. «Верховенство права: історія, політика, теорія»,
[11] Трубецкой Е.Н. «Лекции по энциклопедии права»,
[12] Фуллер Лон Л. «Анатомія права», Фуллер Лон Л. «Мораль права»,
[13] Харт Х.Л.А. «Концепція права» та ін..

Критика принципу утилітаризму в ліберальних та комунітаристських доктринах ХХ століття

Галина Щукіна

Кафедра філософії та релігієзнавства, Національний університет “Кисево-Могиланська Академія”, УКРАЇНА, м.Київ, вул. Г. Сковороди,2, E-mail: galla@ukr.net

Джон Роулз ставить за мету виробити таку теорію справедливості, яка б презентувала альтернативу утилітаристській думці. З утилітаристського погляду, справедливість – це те, як сума задовольень розподіляється поміж індивідів. Приписи ж справедливості виводяться з єдиної мети – досягнення найбільшої рівноваги задоволення. Дж. Роулз розглядає утилітаризм як телеологічну концепцію. Критикуючи її, він застосовує критерій максимуму.

Роулз вбачає недоліки утилітаризму у природному наслідку екстраполяції принципу раціонального вибору однієї людини на все суспільство. Проте необхідно звернути увагу на факт визнання Роулзом переваг утилітаризму в царині практичної аргументації щодо стабільності функціонування соціальних інституцій і їх здатності до вирішення суспільних конфліктів. Учений прагне надати своїй теорії такого самого конструктивного потенціалу, який міститься і в утилітаризмі. Тобто не лише недоліки, але й переваги утилітаризму слугують Роулзу головними факторами, які визначають напрям розвитку його теорії.

Як альтернативу теорії корисності Роулз запропонував інтуїтивізм, однак цей принцип не здатний розв'язати соціальні конфлікти. Тому у своїй аргументації Роулз апелює до Канта.

Теорії лібертаризму та комунітаризму виникли як рецепція на Роулзову теорію справедливості. Так само як філософія Роулза ґрунтується на критиці утилітаризму, так і критика теорії справедливості слугує основою лібертаризму Роберта Нозіка і комунітаризму Майкла Сендела.

Р. Нозік протиставляє розподільчій справедливості Роулза справедливість обміну. Витоки теорії лібертаризму лежать у класичних засадах лібералізму Джона Локка. Лібертаристи поважають вибір людини, позицію ж утилітаристів розглядають як різновид етапизму. Нозік виступає із запеклою критикою позиції Роулза, тому що розподільча справедливість руйнує рівність, що є головним принципом лібералізму. Багато дослідників підтримують позицію Нозіка, оскільки вона є найбільш раціональною серед інших неоліберальних теорій.

Австрійський лібералізм виникає як реакція на політику рейганоміки, кейнсіанства, тетчеризму. Людвіг Мізес і Фрідріх Гаск розглядають принцип корисності як головний принцип теорії раціональності. Гаск у своїх працях говорить уже про принцип utility (користі) як про практичну корисність і критикує нормативний утилітаризм за те, що той не спроможний надати обґрунтування всій системі правил розподілу. Тому Гаск радить вдатися до редуціонізму, щоб ліквідувати нормативний утилітаризм Дж. Ст. Міля. Натомість увесь розподіл благ регламентується лише державою.

Гаск формує поняття вільного суспільства, суть якого в тому, що головна боротьба за свободу приводить до рівності всіх перед законом. Учений пропонує, щоб люди отримували відповідно не до максимальних чеснот, а до максимальної користі за мінімальних витрат – у цьому і полягає головний закид концепціям Роулза та Нозіка.

Комунітаристи наголошують на хибності уявлення Роулза про природу людської особи, тому що

деонтологічному лібералізму бракує поняття «особистість». Вони закидають теоретикам справедливості розгляд особистості як беззмістовної особи. Для комунітаристів особа – це перш за все істота соціальна, а тому не здатна відмежувати себе від традиційних культурних та інших цінностей, від певного топосу, історичної епохи, у які вкорінені її буття. Комунітаристи постають проти атомізму неоліберальних теорій.

У комунікативно-практичному дискурсі комунікативно-деонтологічну суперечку аналізують як суперечку між універсалізмом і партикуляризмом. К.-О. Апель та Ю. Габермас розглядають теорію справедливості як реабілітацію аристотелівсько-томістської етики чеснот.

References

- [1] Апель К.О. Спрямування англо-американського «комунітаризму» в світлі дискурсивної етики // Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія. Підручник. – К.: Лібра, 1999. – С. 368-385.
- [2] Гаєк Ф.А. Право, законодавство і свобода. - К., 2000. - 447 с.
- [3] Нозік Р. Розподільна справедливість // Лібералізм: Антологія. - К.: Смолоскип, 2002. – С. 869-893.
- [4] Ролз Дж. Теорія справедливості / Пер. з англ. О. Мокровольський: - К.: Вид-во Соломії Павличко „Основи”, 2001. – 882 с.
- [5] Сендел М. Моральний суб'єкт: лібералізм і межі справедливості // Лібералізм: Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – К.: Смолоскип, 2002. – С. 255-339.

Релігійний фактор як ресурс передвиборчої боротьби

У.В. Яцишин

Кафедра політології Національного університету "Львівська політехніка", УКРАЇНА, м.Львів, вул. С.Бандери, 12

Abstract – Church represents religion, which include complex of moral and ethical components and influent at political socialization of personality. Considering importance of religion in social life in modern Ukraine, politics and political parties use religion in electoral processes.

Ключові слова – religion, Church, politics, political parties, elections.

I. Вступ

В умовах сучасного державотворення особливе місце посідає взаємозв'язок політичної та релігійної сфер у виборчих процесах, особливості використання релігійного чинника суб'єктами політики для підвищення конкурентоспроможності та поширення своїх ідей серед віруючої частини українського електорату.

Коли мова іде про вплив релігії на державу чи політичний процес, то береться до уваги кожен аспект її прояву: конфесійна приналежність державного керівництва чи політиків; погляд на ефективну в конкретній країні модель державно-церковних відносин; використання морально-етичних принципів у конкретній діяльності, або невикористання їх; звернення до релігійних почуттів віруючих для виправдання власної політики або під час ведення передвиборчих кампаній тощо.

II. Виклад основного матеріалу

Отримавши незалежність, Україна вступила в еру демократичних, вільних виборів, за яких кожен громадянин досягши виборчого віку має змогу голосувати за тих кандидатів та ті політичні сили, чий орієнтир імпонують його власним. Демократичні перетворення в Українській державі торкнулися

законодавства щодо свободи вільного вибору світогляду та віросповідання. Проголошуючи принцип відокремлення Церкви від держави [3, с.9], сучасна українська держава не заперечує необхідності врегулювання державно-церковних відносин, в тому числі визначення характеру взаємодії Церкви із суб'єктами політики. Згідно чинного законодавства України, а саме Закону "Про свободу совісті та релігійні організації": "Релігійні організації не беруть участь у діяльності політичних партій і не надають політичним партіям фінансової підтримки, не висувають кандидатів до органів державної влади, не ведуть агітації або фінансування виборчих кампаній кандидатів до цих органів" [2, с.5]. Поряд з цим, священники як громадяни не позбавляються права брати участь у політичному житті країни [2, с.5]. Українське законодавство не регламентує вияви, характер та інтенсивність використання релігії (що вміщує в себе християнський світогляд, релігійні почуття, культ тощо) у передвиборчій боротьбі політиків та політичних партій, залишаючи цей важливий елемент виборчого процесу на розгляд самих суб'єктів політики.

Релігія, яка в процесі розвитку особистості допомагає їй класифікувати явища та характеристики за критерієм "добре – погане", виконує важливу роль у формуванні в особи чи цілого суспільства образу ідеального політика. Таким чином вона постає як особистісний та соціальний феномени водночас: "релігія виступає одночасно як соціальна підсистема і як самостійна система з цілісною структурою, ядро якої складають ідеї, погляди, уявлення, цінності, відповідна поведінка, специфічні дії (культ), що виходять за межі соціального простору і відносяться